

1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες

Αρ. 1 (2021)

Τόμος Πρακτικών 1ο Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο "Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκπαιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις – Αντιλήψεις – Σενάρια – Προοπτικές – Προτάσεις

Εργαστήριο δημιουργικής γραφής, στα πλαίσια της λογοτεχνίας, με αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Μία εφαρμογή στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Κωνσταντίνα Καλαούζη

doi: [10.12681/online-edu.3263](https://doi.org/10.12681/online-edu.3263)

Εργαστήριο δημιουργικής γραφής, στα πλαίσια της λογοτεχνίας, με αξιοποίηση των παιδαγωγικών αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Μία εφαρμογή στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Κωνσταντίνα Καλαούζη

kalaouzi@hotmail.com kalaouzi@sch.gr

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου 2^{ου} ΠΕΚΕΣ Ν. Αιγαίου - Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει την εφαρμογή των παιδαγωγικών αρχών της εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης, με κύριες αυτές της αυτονομίας και αλληλεπίδρασης (Keegan 1986), μέσα από ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα προσέγγισης της δημιουργικής γραφής, στα πλαίσια του μαθήματος της λογοτεχνίας. Η εφαρμογή αφορά στη δημιουργία μιας Ηλεκτρονικής Κοινότητας Μάθησης εκπαιδευτικών που συστήθηκε, ώστε να λειτουργήσει ως προσομοιωτικός χώρος σχολικού περιβάλλοντος. Στόχος ήταν η εξάσκηση των συμμετεχόντων/συμμετεχουσών στη χρήση μεθοδολογικών εργαλείων δημιουργικής γραφής μέσα από βιωματικές, συνεργατικές και διερευνητικές τεχνικές. Οι εκπαιδευτικοί αξιοποίησαν συνδυαστικά τα εργαλεία της σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εξοικειώθηκαν με τα ψηφιακά περιβάλλοντα και τα εξ αποστάσεως εργαλεία που, ακολούθως, θα στήριζαν την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά, ταυτόχρονα, αναγνώρισαν την αναγκαιότητα εισαγωγής καινοτόμων ιπυχών του Π.Σ του μαθήματος της λογοτεχνίας, ώστε το μάθημα να μπορέσει να λειτουργήσει γόνιμα και να αποφορτίσει, ενδεχομένως, τους συμμετέχοντες (ενήλικες και μαθητές) από τις ψυχολογικές συνέπειες της νέας πραγματικότητας.

Λέξεις κλειδιά: Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Λογοτεχνία, Δημιουργική γραφή, Ηλεκτρονική κοινότητα μάθησης εκπαιδευτικών.

Εισαγωγή

Οι έκτακτες υγειονομικές συνθήκες που προέκυψαν λόγω της πανδημίας, ανάγκασαν την εκπαιδευτική κοινότητα να οδηγηθεί σε μία απότομη μετάβαση σε ό,τι αφορά τα μέσα και τη μέθοδο διδασκαλίας. Αξίζει να σημειώσουμε μία πρόταση από πανεπιστήμια της Αμερικής που χαρακτηρίζουν την κατάσταση ως «Επείγουσα εξ αποστάσεως διδασκαλία» «Emergency Remote Teaching», (Hodges, Moore, Lockee, Trust & Bond, 2020; Τσινάκος, 2020). Μία μετάβαση που ανέδειξε την αναγκαιότητα υιοθέτησης γρήγορων αντανακλαστικών με στόχο την αναπροσαρμογή των δεδομένων που αφορούν την εκπαιδευτική πράξη. Τόσο η μαθητική κοινότητα, όσο και η κοινότητα των εκπαιδευτικών, αντιμετώπισαν μία αλλαγή που μετατόπιζε το χαρακτήρα και τη διαδικασία μάθησης, σε επίπεδο σχεδιασμού, μεθοδολογίας και επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων. Επρόκειτο για ένα ξαφνικό καθολικό «μπόλιασμα» της παραδοσιακής εκπαιδευτικής πράξης με ένα τεχνολογικό κύμα, το οποίο δημιούργησε αρχικά μία δικαιολογημένη δυσκολία διαχείρισης.

Στην εργασία παρουσιάζεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας εξ αποστάσεως, προαιρετικής επιμόρφωσης που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια της αναστολής λειτουργίας των σχολικών μονάδων (Μάρτιος 2020). Η επιμορφωτική δράση απευθυνόταν στους εκπαιδευτικούς των Δωδεκανήσων. Ο σχεδιασμός είχε διπλό στόχο. Αφενός την εξοικείωση των συμμετεχόντων με τα εργαλεία και τις μεθοδολογικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που καλούνταν καθημερινά να εφαρμόσουν οι ίδιοι/ιες ως εκπαιδευτικοί και με τους μαθητές τους, αφετέρου τη συμμετοχή τους σε μία διαδικασία που έδινε έμφαση σε

μία πτυχή του Π.Σ της Λογοτεχνίας που έμενε εν πολλοίς αναξιοποίητη κατά τη διδασκαλία στη φυσική τάξη: τη δημιουργική γραφή. Οι εκπαιδευτικοί, με άλλα λόγια, συμμετείχαν ως «μαθητές» και έτσι με βιωματικό τρόπο αντιλαμβάνονταν τα βήματα που θα έπρεπε να ακολουθήσουν, ώστε να προσαρμόσουν το εξ αποστάσεως μάθημα της λογοτεχνίας με τρόπο θελκτικό για τους μαθητές τους. Στο πρώτο μέρος της εργασίας περιγράφονται οι βασικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που ακολουθήθηκαν προκειμένου να σχεδιαστεί η επιμορφωτική παρέμβαση, ενώ δίνεται έμφαση στο στόχο δημιουργίας μιας ηλεκτρονικής κοινότητας μάθησης. Περιγράφονται αναλυτικά οι στόχοι της επιμόρφωσης και αναλύονται οι φάσεις που ακολουθήθηκαν και τα συμπεράσματα που προέκυψαν μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

Η εφαρμογή των Τ.Π.Ε στην εκπαιδευτική πράξη

Τα τελευταία 17 χρόνια, από την έναρξη ισχύος, δηλαδή, του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (ΦΕΚ 303B/13-03-2003) η τεχνολογία προσπαθεί να αναλάβει έναν ουσιαστικό ρόλο κυρίως μέσα από την ενσωμάτωση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.) στη διδασκαλία δίνοντας οντότητα στο λεγόμενο «Νέο σχολείο». Η ουσιώδης, μάλιστα, συμβολή των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία καθίσταται ακόμη πιο εύληπτη με τα Συμπληρωματικά Προγράμματα Σπουδών του 2011 (Π.Σ. για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο: 2011), όπου ακριβώς, ανάμεσα στα άλλα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στους πολυγραμματισμούς και στον κριτικό γραμματισμό, στην ικανότητα του μαθητή να αποκωδικοποιεί τα οπτικά και λεκτικά μηνύματα και να μη μένει αμέτοχος στις ιδεολογικές τους προεκτάσεις. Με άλλα λόγια, η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. αποκτά ουσιώδη ρόλο ως μέσον κατάκτησης στόχων που προάγουν την κριτική σκέψη του μαθητή/ μαθήτριας, που μπορούν να αξιοποιηθούν σε μετασχηματιστικές και δημιουργικές πρακτικές και ανανεώνουν τον τρόπο, τη μέθοδο και την αποτελεσματικότητα της διδακτικής διαδικασίας.

Στην πραγματικότητα, όμως, η τεχνολογία δε συνδυαζόταν εύκολα με τη φυσική διδασκαλία, τουλάχιστον στα γλωσσικά μαθήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η απουσία υλικοτεχνικής υποδομής σε πολλές σχολικές μονάδες, η έλλειψη γνώσεων ή εξάσκησης στην ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε., αλλά και οι εν γένει δυσκολίες που συνδέονται με το ωρολόγιο πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πολύ συχνά οδηγούν στο να μένουν οι Τ.Π.Ε. αναξιοποίητες (Παπαντωνίου, 2019: 8-9). Ας μην ξεχνάμε, εξάλλου, ότι εργαλεία, όπως οι πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης του Πανελληνίου Σχολικού δικτύου e-class και η e-me, τα εργαλεία του «Φωτόδεντρου» και όλα σχεδόν τα ψηφιακά εργαλεία, που λόγω της έκτακτης περίπτωσης κλήθηκαν να αξιοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί, υπήρχαν διαθέσιμα εδώ και χρόνια, αλλά είχαν υποπέσει σε - μερική - αχρησία. Η μετατροπή και μεταστροφή της διδασκαλίας από το μάθημα στη φυσική τάξη, στο μάθημα στην ψηφιακή τάξη δεν είναι, ομολογουμένως, μια αυτονόητη διαδικασία, επειδή η εξ αποστάσεως εκπαίδευση συνιστά έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο προσέγγισης της γνώσης, βασίζεται σε έναν διαφορετικό σχεδιασμό, είθισται να απευθύνεται σε ενήλικες και παρέχει ακριβώς την αυτονομία ως προς τη διαχείριση του υλικού, χωρίς όμως να στερεί από τους συμμετέχοντες την αλληλεπίδραση που είναι απαραίτητη σε οποιαδήποτε μαθησιακή διαδικασία.

Βασικές προϋποθέσεις εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Όταν μιλούμε για «εξ αποστάσεως (σχολική) εκπαίδευση» αναφερόμαστε σε μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία εκπαίδευσης, η οποία, προκειμένου να είναι ποιοτική και αποτελεσματική, χρειάζεται να ακολουθεί προσεκτικό σχεδιασμό (Βασάλα, 2005). Για τη

στήριξή της χρησιμοποιούνται ολοκληρωμένα συστήματα εκπαίδευσης, τα οποία σχεδιάζουν όλο το πλαίσιο και ορίζουν τις προδιαγραφές με λεπτομέρειες. Βασικό ρόλο για τη σωστή λειτουργία της διαδραματίζει το κατάλληλα διαμορφωμένο για εξ αποστάσεως εκπαίδευση εκπαιδευτικό υλικό (Λιοναράκης, 2001). Η δημιουργία του ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού οφείλει να σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές προδιαγραφές που προϋποθέτουν προετοιμασία, γνώσεις και εμπειρία, ώστε να οδηγήσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Επιπλέον, το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι σαφές και να παρέχει τις απαραίτητες επεξηγήσεις, να προσελκύει το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων και να τους υποστηρίζει αποτελεσματικά στη μαθησιακή διαδικασία, ακόμη και όταν μελετούν μόνοι τους. Παράλληλα, χρειάζεται να δίνει ευκαιρίες για ενεργό συμμετοχή και δράση, να ανατροφοδοτεί και να συμβάλει στην αυτοαξιολόγηση (Μανούσου, 2008, 2017).

Μέσα σε αυτό το κλίμα, οι Τ.Π.Ε. αποτελούν μέσα και εργαλεία που αξιοποιούνται για την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η έμφαση δίνεται στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. με όρους ποιότητας και αποτελεσματικότητας. Για τον λόγο αυτόν είναι απαραίτητος ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός που αφορά σε σαφείς διδακτικούς και μαθησιακούς στόχους, στη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, σε δραστηριότητες αλληλεπίδρασης, στη δυναμική εμπλοκή των μαθητών, στην ελευθερία έκφρασής τους κ.ά. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί συνήθως χρησιμοποιείται ένας συνδυασμός σύγχρονης και ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Η σύγχρονη, ωστόσο, εξ αποστάσεως εκπαίδευση δε σχετίζεται σε καμία περίπτωση με την αυτούσια μεταφορά του μαθήματος από την παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας σε ψηφιακό περιβάλλον.

Λαμβάνοντας υπόψη μας τις παραπάνω παραμέτρους, και με βάση τις βασικές παιδαγωγικές αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σχεδιάστηκε μία δεκάωρη εξ αποστάσεως επιμόρφωση που απευθυνόταν σε ενδιαφερόμενους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είχε ως θέμα την εφαρμογή τεχνικών δημιουργικής γραφής στο μάθημα της λογοτεχνίας γυμνασίου και λυκείου. Συγκεκριμένα, ο τίτλος του διαδικτυακού εργαστηρίου ήταν: «Δημιουργώντας κωμικές ιστορίες». Ο λόγος της σύστασης της ομάδας προέκυψε κατά πρώτο λόγο από τη συνειδητοποίηση της ανάγκης προσαρμογής των ίδιων των εκπαιδευτικών στη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά και της ανάγκης εξοικείωσης με τη χρήση των εργαλείων σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας. Η διαδικασία υπήρξε βιωματική, επειδή κρίθηκε ότι αυτό θα διευκόλυνε τους συμμετέχοντες/ουσες, ώστε να αποκτήσουν εμπειρία πολύτιμη για την μετέπειτα σωστή οργάνωση των δικών τους διαδικτυακών μαθημάτων. Από την άλλη μεριά, η διαδικασία εξυπηρετούσε τους στόχους του Π.Σ για τη λογοτεχνία, αλλά και τις συστάσεις του ΥΠΠΑΙΘ για έμφαση στην επανάληψη της διδασκαλίας όλης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, για το μάθημα της λογοτεχνίας η εισαγωγή της δημιουργικής γραφής συνιστά την πλέον κατάλληλη δραστηριότητα για τους μαθητές, καθώς τους ωθεί στην ελεύθερη έκφραση μέσω ποικίλων ερμηνευτικών προσεγγίσεων και δημιουργικών μετασχηματισμών, έχει παιγνιώδη μορφή που τους ενθουσιάζει και τους αποφορτίζει συναισθηματικά καθιστώντας τον συνδυασμό «απολαυστικού», «παιγνιώδους» και «χρήσιμου» εφικτό.

Ηλεκτρονική Κοινότητα Μάθησης

Προκειμένου να περάσει η δημιουργική γραφή μέσω της εξ αποστάσεως διδασκαλίας στις ηλεκτρονικές τάξεις, δημιουργήθηκε μια ηλεκτρονική κοινότητα μάθησης ενδιαφερόμενων εκπαιδευτικών. Η έννοια της Κοινότητας εμπεριέχει την αίσθηση του «ανήκειν» (McMillan και Chavis: 1986), κάτι ακριβώς που βοηθά να κατανοήσουμε ότι, προκειμένου να

συγκροτηθεί μία κοινότητα, χρειάζεται να συμμετάσχουν άνθρωποι που έχουν κάποια κοινά στοιχεία, μοιράζονται κοινούς στόχους και χαρακτηρίζονται από κοινά κίνητρα. Εν προκειμένω, οι εκπαιδευτικοί που εκδήλωσαν ενδιαφέρον προέρχονταν από πολλά νησιά της Δωδεκανήσου, είχαν ιδιαίτερη αγάπη για τη λογοτεχνία και ενδιαφέρον για την εκπαιδευτική εφαρμογή της δημιουργικής γραφής ως μέσου έκφρασης και εκδήλωσης συναισθημάτων. Έτσι, συγκροτήθηκε μία ομάδα με τα χαρακτηριστικά μιας «Κοινότητας». Η συνεργασία στη μάθηση συνιστά μία θεωρητική βάση που βρίσκει την παιδαγωγική της πραγμάτωση στη θεωρία της μάθησης μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Vygotsky 1962, 1978, 1987), στις γνωστικές θεωρίες και τη συνεργατική μάθηση (Dillenbourg et al. 1996) που σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό συνδέουν τη μάθηση με την κοινότητα.

Σύμφωνα με τον Rovai (2000, 2001) μέσω της συμμετοχής στην Κοινότητα αυξάνεται η πρόσβαση στις χρήσιμες πληροφορίες και προωθείται η αλληλοϋποστήριξη, η δέσμευση και κυρίως η συνεργασία μεταξύ των μελών της. Βασίζομενος σε μελέτες που εξετάζουν τη λειτουργία της Κοινότητας (Hill 1996, Rheingold 1992, 1993, Sergiovanni 1994, Bielaczyc και Collins 1999), ο Rovai (2001) θεωρεί ότι τα χαρακτηριστικά της σχετίζονται άμεσα με το περιβάλλον δημιουργίας της. Ο ρόλος της Κοινότητας είναι και κατά τον Wenger απόλυτα συνυφασμένος με τη μάθηση. Θεωρεί ότι, ενώ για ένα άτομο η μάθηση αποτελεί ζήτημα συμμετοχής και συνεισφοράς στις Πρακτικές μιας Κοινότητας, για ολόκληρη την Κοινότητα η μάθηση είναι θέμα βελτίωσης των Πρακτικών της και εξασφάλισης νέων μελών (Wenger 1998). Έτσι προκύπτει ο όρος της Κοινότητας Πρακτικών (Communities of Practice), που είναι ευρύς και αναφέρεται σε οποιαδήποτε Κοινότητα συμμετέχουμε, από την στενή οικογένεια μας, μέχρι το περιβάλλον εργασίας μας, την ομάδα φίλων και τους συμμαθητές σε μια σχολική τάξη.

Η συγκεκριμένη, βέβαια, κοινότητα μάθησης είχε ως χαρακτηριστικό της ότι ήταν μία Ηλεκτρονική Κοινότητα Μάθησης, όπου η ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε υπήρξε αυτονόητος κανόνας. Στόχος μιας ΗΚΜ είναι να αποτελέσει το διαδίκτυο μια πλατφόρμα για τη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος συνεργασίας, ανταλλαγής και επικοινωνίας, όπου οι χρήστες δουλεύουν στο δικό τους τόπο και με τον δικό τους ρυθμό. Σύμφωνα με τους Χρονάκη και Μπουρδάκη (2003), οι ΗΚΜ τείνουν να οργανώνονται γύρω από σαφή πλαίσια λειτουργίας, κανόνων συμπεριφοράς, στόχων και υλικού. Με αυτή τη λογική σχεδιάστηκε και η εν λόγω ΗΚΜ. Θα πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί ότι, προκειμένου το εγχείρημα να λειτουργήσει εποικοδομητικά, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη και οι ουσιαστικές αλλαγές που αφορούν τον κοινωνικό ρόλο της εκπαίδευσης, ως προς την ανάγκη υιοθέτησης νέων – ψηφιακών, γλωσσικών, τεχνικών – δεξιοτήτων, αλλά και της προώθησης της κοινωνικότητας μέσω της συνεργατικής μάθησης. Οι παράμετροι αυτές αποδίδουν, όπως είναι αναμενόμενο, και έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στον/στην ίδιο/α τον/την εκπαιδευτικό – σχεδιαστή/τρια, ο/η οποίος/α χρειάζεται να επαναπροσδιορίσει τον τρόπο που οι μαθητές και δη οι ενήλικες μαθητές, μαθαίνουν και δρουν (Kalantzis and Cope, 2012).

Για τον σχεδιασμό του υλικού αξιοποιήθηκε ένα δίκτυο κειμένων που είχαν ως κοινό παρονομαστή το κωμικό στοιχείο (επιλέχθηκαν κείμενα, όπου επικρατούσε το χιούμορ, η ειρωνεία, ή η σάτιρα), τα οποία αναρτήθηκαν στην πλατφόρμα ασύγχρονης εκπαίδευσης e-class του Π.Σ.Δ. Η επιλογή ενός θέματος που θέτει σε πρωταγωνιστική θέση το κωμικό έγινε με γνώμονα την επιθυμία ψυχολογικής αποφόρτισης των συμμετεχόντων. Οι σύγχρονες συναντήσεις (μέσω της πλατφόρμας Big Blue Button του Πανελληνίου Σχολικού δικτύου) είχαν δύο κατευθύνσεις: Αφενός τη συνεργασία των εκπαιδευτικών, ώστε να δημιουργήσουν συνεργαζόμενοι φύλλα εργασίας. Συγκεκριμένα, θα έπρεπε να συνεργαστούν και να συνθέσουν, έχοντας διαβάσει μία ποικιλία κειμένων, ερωτήσεις που με επαγωγικό τρόπο θα οδηγούσαν στο «ξεκλείδωμα» των κειμένων που είχαν επιλέξει να επεξεργαστούν. Οι

ερωτήσεις θα έπρεπε να βοηθούν στην αποκάλυψη / αποκωδικοποίηση των τρόπων που βοηθούν στη σύνθεση του κωμικού αποτελέσματος. Η δεύτερη κατεύθυνση αφορούσε την αξιοποίηση των συμπερασμάτων της επεξεργασίας, ώστε να στοιχειοθετηθούν τα εργαλεία για τη σύνθεση πρωτότυπων κειμένων στα πλαίσια του δημιουργικού μετασχηματισμού.

Στόχοι επιμόρφωσης

Οι στόχοι του εργαστηρίου ήταν οι επιμορφούμενοι να:

- α. γνωρίσουν τις βασικές αρχές της δημιουργικής γραφής ως διαδικασίας που στηρίζεται σε συγκεκριμένα βήματα που βοηθούν σε ποικίλους μετασχηματισμούς των κειμένων
- β. κατανοήσουν ότι οι δημιουργικοί μετασχηματισμοί συνιστούν ένα μέσο ανάγνωσης και ερμηνείας του κειμένου που βασίζεται στην αυτενέργεια του συμμετέχοντα εισάγοντάς τον έτσι στην ενεργητική μάθηση
- γ. εξασκηθούν στην μεθοδολογία επαγωγικής ανακάλυψης των τεχνικών - γλωσσικών μέσων επίτευξης του κωμικού αποτελέσματος μέσω συνεργατικής συγκρότησης φύλλων εργασίας
- δ. συνδέουν την ερμηνεία με κειμενικούς δείκτες, να αναλύουν τις γλωσσικές επιλογές και να τις συναρτούν με το κωμικό αποτέλεσμα, να ανακαλύψουν τις διαφορές μεταξύ σατιρικού - παρωδιακού - χιουμοριστικού - ειρωνικού λόγου
- ε. ασκηθούν στην ομαδική μελέτη κειμένων που συνδυάζουν προτάσεις του επιμορφωτή και των επιμορφούμενων
- στ. παράγουν ποικίλα είδη κωμικού λόγου στα πλαίσια του δημιουργικού μετασχηματισμού, με αφορμή τα κείμενα, τα οποία επιλέχθηκαν για επεξεργασία (δημιουργική γραφή κατά μίμηση τεχνοτροπίας), αλλά και γράψουν χιουμοριστικά κείμενων διαφόρων ειδών (απλών ή πολυτροπικών) με αφορμή θέμα της αρεσκείας τους (σύνθεση σατιρικών ποιημάτων, κόμικς, γελοιογραφίας, σύντομου σκωπτικού διηγήματος με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε.)

Μέθοδος

Η μέθοδος που επιλέχθηκε αξιοποιεί τις αρχές της βιωματικής μάθησης ως βασικής αρχής της εκπαίδευσης ενηλίκων. Όλες οι προτεινόμενες δραστηριότητες γίνονται σε ομάδες (των τεσσάρων και πέντε ατόμων), οι οποίες κάθε φορά αλλάζουν ως προς τη σύνθεση. Η πλατφόρμα επιτρέπει ακριβώς και τη συζήτηση στην ολομέλεια, αλλά δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να συνεργαστούν μεταξύ τους σε ξεχωριστά ηλεκτρονικά δωμάτια (BreakOut rooms), στα οποία ο εκπαιδευτής έχει πρόσβαση, ώστε να βοηθά στη διαδικασία. Με βάση την εργασία σε ομάδες προκύπτουν θέματα προς ανάλυση και στη συνέχεια γίνεται η συζήτηση στην ολομέλεια, ώστε οι ομάδες να παρουσιάσουν τα πορίσματά τους και τις εργασίες τους. Η διαδικασία βασίζεται στη συζήτηση και στην πρακτική / βιωματική εφαρμογή.

Φάσεις Υλοποίησης

1. Σύγχρονη εξ αποστάσεως διδασκαλία μέσω πλατφόρμας Big Blue Button. Γνωριμία με τους στόχους - Ανάθεση εργασιών (3 ώρες)

Στην πρώτη συνάντηση στην οποία συμμετείχαν 23 εκπαιδευτικοί από διάφορα σχολεία της Δωδεκανήσου παρουσιάστηκαν οι στόχοι της επιμόρφωσης και εξηγήθηκε η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί. Προβλήθηκε ένα σεμιναριακό βίντεο για τη Δημιουργική Γραφή που σχολιάζει τον πολυτροπικό γραμματισμό, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι τεχνικές συγγραφής μπορούν να επηρεάσουν την ερμηνεία ενός λογοτεχνικού κειμένου (<https://www.youtube.com/watch?v=UWLengWGXUY>).

Παράλληλα παρουσιάστηκε ο χώρος της σύγχρονης διδασκαλίας, όπου είχε δημιουργηθεί ένα μάθημα με τίτλο «δημιουργική γραφή - Δημιουργώντας κωμικές ιστορίες» με αναρτημένα επιλεγμένα κείμενα με κοινό παρονομαστή το κωμικό στοιχείο, όπως επίσης και ενδεικτική βιβλιογραφία και βίντεο σχετιζόμενα με τη δημιουργική γραφή. Στη σύγχρονη συνεδρία χωρίστηκαν οι ομάδες και ανατέθηκε ενδεικτικά μια δραστηριότητα μετασχηματισμού μερών ενός κειμένου του Ιάκωβου Καμπανέλλη, με τίτλο «Ο ταύρος» (αλλαγή οπτικής γωνίας, προσθήκη προσώπου, αλλαγή τέλους της ιστορίας, αλλαγή προσώπου αφήγησης, προσθήκη κωμικών στοιχείων).

2. Ασύγχρονη επικοινωνία

Ανατέθηκε στους εκπαιδευτικούς να συνεργαστούν και να ανεβάσουν τις ασκήσεις μετασχηματισμού που είχαν ολοκληρώσει, αλλά και να δουλέψουν αξιοποιώντας κοινόχρηστα έγγραφα, ώστε να συνθέσουν φύλλα εργασίας. Συγκεκριμένα, στην πλατφόρμα δόθηκαν αναλυτικές οδηγίες για τα βήματα που έπρεπε η κάθε ομάδα να ακολουθήσει, ώστε να συνθέσει, βάσει των κειμένων που ανέλαβε, από ένα φύλλο εργασίας, το οποίο θα συμπληρωνόταν σε κοινόχρηστο έγγραφο. Τα φύλλα εργασίας έπρεπε να σχεδιαστούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να ωθούν σε σταδιακή / επαγωγική συνειδητοποίηση των μεθόδων, τρόπων, επιλογών που οδηγούσαν σε κωμικό αποτέλεσμα. Τα φύλλα που θα συγκροτούσε η κάθε ομάδα θα δινόταν, την επόμενη φορά σε άλλη ομάδα με το σύστημα «ρολόι». Η διαδικασία αυτή συνέβαλε σημαντικά στην αυτοαξιολόγηση, αλλά και ετεροαξιολόγηση των ομάδων ως προς τον βαθμό επίτευξης των στόχων που είχαν θέσει. Στην ουσία οι εκπαιδευόμενοι /ες έπρεπε να εναλλάσσουν ρόλους: Από τη μία μεριά σχεδίαζαν ως εκπαιδευτικοί, από την άλλη έπρεπε να χειριστούν τη διαδικασία ως διδασκόμενοι.

3. 2η Σύγχρονη Συνάντηση: Συζήτηση Φύλλων εργασίας στην ολομέλεια (2 ώρες)

Η κάθε ομάδα θα έπρεπε να συμπληρώσει το Φύλλο εργασίας που της αναλογούσε και στο τέλος όλες οι ομάδες να αναστοχαστούν ως προς τον βαθμό επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί, κατά πόσο δηλαδή οι ερωτήσεις και οι ανατιθέμενες εργασίες οδηγούσαν τους εκπαιδευόμενους στην αποκωδικοποίηση των μέσω (γλωσσικών, εκφραστικών, ιδεολογικών) που παράγουν κωμικό αποτέλεσμα.

4. Ασύγχρονη επικοινωνία: Ασκήσεις μίμησης ύφους

Η κάθε ομάδα στη φάση αυτή ανέλαβε να μεταποιήσει ένα είδος κωμικού λόγου σε άλλο (σάτιρα σε ειρωνεία, ειρωνεία σε χιούμορ) ή να παρωδήσει μία σκηνή από γνωστό έργο που διδάσκεται στο σχολείο, ώστε να έχει χιουμοριστικό αποτέλεσμα. Ανατέθηκε στις ομάδες μία ποικιλία προτεινόμενων ασκήσεων (ασκήσεις ύφους, ασκήσεις μετατροπής χαρακτήρων, ασκήσεις πλοκής, ασκήσεις αφηγηματικής σκοπιότητας, ασκήσεις λεξιλογίου κ.α). Τα κείμενα που συνέγραφαν, ανέβαιναν στην πλατφόρμα με σκοπό να παρουσιαστούν και να συζητηθούν στη σύγχρονη συνεδρία.

5. 3η Σύγχρονη Συνάντηση: Ψηφιακοί μετασχηματισμοί (2 ώρες)

Στη σύγχρονη εξ αποστάσεως συνάντηση δόθηκε έμφαση στην ανατροφοδότηση / σχολιασμό ως προς τις ασκήσεις μετασχηματισμού. Η κάθε ομάδα θα έπρεπε να επιλέξει τα κείμενα που θεωρήθηκαν ως πιο επιτυχημένα για να τα μετατρέψει σε ψηφιακή μορφή αξιοποιώντας εργαλεία Τ.Π.Ε. Γι' αυτό, παρουσιάστηκαν αναλυτικά δύο ψηφιακά εργαλεία δημιουργίας ψηφιακών ιστοριών (ψηφιακή αφήγηση - Moviemaker, και δημιουργία κόμικς - Storyboard That). Οι συμμετέχοντες ανέλαβαν να μεταφέρουν τις ιστορίες που προέκρινε η ομάδα τους σε ψηφιακή μορφή και να ανεβάσουν τα ψηφιακά προϊόντα στην πλατφόρμα. Επιπλέον, προτάθηκε να χρησιμοποιήσουν το θέμα της πανδημίας του κορωνοϊού και να σχεδιάζουν χαρακτήρες και διαλόγους, οι οποίοι θα έπρεπε να προσαρμοστούν σε ψηφιακή

μορφή (κόμικς - γελοιογραφία) με στόχο να θίξουν αντιδράσεις - καταστάσεις - συμπεριφορές με κωμικό τρόπο.

6. Ασύγχρονη επικοινωνία

Οι ομάδες μετασημάτισαν τα κείμενα επιλογής τους σε ψηφιακή μορφή. Το κάθε μέλος συνέθεσε, βάσει του κειμένου που επελέγη από την ομάδα τους, είτε μία ψηφιακή αφήγηση, είτε ένα κόμικ. Επίσης, η κάθε ομάδα συνεργάστηκε, ώστε να συνθέσει έναν κωμικό διάλογο με θέμα τον κορωνοϊό. Όλες οι εργασίες ανέβηκαν στην πλατφόρμα του μαθήματος.

7. 4η Σύγχρονη Συνεδρία (2 ώρες)

Στην τελευταία συνάντηση οι ομάδες παρουσίασαν και σχολίασαν τα θετικά και αρνητικά στοιχεία των δημιουργιών τους και κατέθεσαν τις εντυπώσεις τους από τη διαδικασία. Επιλέχθηκαν τα καλύτερα κείμενα και ψηφιακά προϊόντα της κάθε ομάδας και δημιουργήθηκε ένα ηλεκτρονικό τευχίδιο μέσω αξιοποίησης δωρεάν διαδικτυακού εργαλείου (FlipBook <https://flippingbook.com/>) και μοιράστηκε σε όλους τους εκπαιδευόμενους.

Συμπεράσματα

Μέσα από την επιμορφωτική αυτή πρωτοβουλία, οι εκπαιδευόμενοι /ες αξιοποίησαν τα ηλεκτρονικά εργαλεία της σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης, ώστε να συνεργαστούν, να αναλύσουν και να συνθέσουν κείμενα με τρόπο δημιουργικό, να συζητήσουν και να αναστοχαστούν ως προς τη διαδικασία. Ως αποτέλεσμα έγινε κατανοητή η μεθοδολογία και τα βήματα που οδηγούν στη δημιουργική γραφή, δοκιμάστηκαν σε ποικίλες ασκήσεις μετασηματισμού, εξασκήθηκαν στην ομαδική δημιουργία φύλλων εργασίας, των οποίων η αποτελεσματικότητα δοκιμάστηκε και αξιολογήθηκε από τις ίδιες τις ομάδες. Ταυτόχρονα, οι συμμετέχοντες ένιωσαν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, ώστε να εφαρμόσουν την ίδια πρακτική στις ψηφιακές τους τάξεις, καθώς είδαν με τρόπο βιωματικό τον τρόπο οργάνωσης των βημάτων, αντιλήφθηκαν τον σχεδιασμό που υποστηρίζει τη διαδικασία, και είδαν τον τρόπο λειτουργίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που και οι ίδιοι καλούνταν να εφαρμόσουν με τους μαθητές τους. Παράλληλα, διασκέδασαν μετασηματίζοντας κείμενα και δημιουργώντας κωμικές ιστορίες, ενώ ασκήθηκαν στη μεταφορά των πρωτότυπων ιστοριών τους με ψηφιακά εργαλεία. Η μεταφορά των ιστοριών σε ψηφιακή μορφή μέσα από χρήση εργαλείων Τ.Π.Ε. λειτούργησε ως προστιθέμενη αξία στη διαδικασία, ενώ όλοι δήλωσαν ότι θα εφαρμόσουν τη διαδικασία στην τάξη τους.

Αναφορές

- Bielaczyc, K. and Collins, A. (1999). Learning communities in classrooms: a reconceptualization of educational practices, pp. 269-292, in Reigeluth, CM. (Ed.), *Instructional-design theories and models: a new paradigm of instructional theory*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (1993). The power of literacy and the literacy of power. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds.), *The powers of literacy: A genre approach to teaching writing*. London: Falmer Press.
- Cope, B. & M. Kalantzis (eds). 2000. *Multiliteracies. Literacy Learning and the Design of Social Futures*. London/New York: Routledge.

- Dillenbourg, P., Baker, M., Blaye, A & O'Malley, C (1996). The evolution of Research on Collaborative Learning in H. Spada and P. Reimann (Eds), *Learning in Humans and Machines*. Elsevier.
- Hill J.L., (1996). Psychological sense of community: suggestions for future research, *Journal of Community Psychology*, 24 (4), pp. 431-438.
- Hodges, B.C., Moore, S., Lockee, B.B., Trust, T., and Bond, M. R. (2020). The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning, *Educause Review*. Ανάκτηση στις 29/5/20 από τη διεύθυνση <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>
- Keegan, D. (1986). Interaction and communication, (Chapter 6, pp.89-107). In Keegan, D., *The foundations of distance education*. Kent, UK.: Croom Helm. Ανακτήθηκε στις 29/5/20 από τη διεύθυνση <http://www.c3l.uni-oldenburg.de/cde/support/readings/keegan86.pdf>
- McMillan, D.W. and Chavis, D.M. (1986). Sense of community: a definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14 (1), pp. 6-23
- Rheingold H., (1993). *The Virtual Community*. Reading, Mass: Addison-Wesley.
- Rheingold, H. (1992). A slice of life in my virtual community. L.M. Harasin (Ed.), *Global networks: Computers and international communication*, MIT Press, Cambridge, MA, pp. 57-80.
- Rovai A.P., (2000). Building and sustaining community in asynchronous learning networks, *The Internet and Higher Education*, 3, pp. 285-297.
- Rovai A.P., (2001). Classroom community at a distance: A comparative analysis of two ALN-based university programs, *The Internet and Higher Education*, 4, pp. 105-118.
- Sergiovanni, T.J. (1994). *Building community in schools*. New York: Jossey-Bass.
- Vygotsky L. S., (1962). *Thought and Language*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Vygotsky, L.S. (1978) *Mind and Society: The Development of Higher Psychological Processes*, Harvard University Press, Cambridge. MA.
- Vygotsky, L.S. (1987). «Thinking and Speech». In: Rieber, R.W. and Carton, A.S., Eds., *The Collected Works of L. S. Vygotsky, Vol. 1. Problems of General Psychology*, Plenum: New York.
- Wenger, E., (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity*. Cambridge University Press.
- Βασάλα, Π. (2005). Εξ Αποστάσεως Σχολική Εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μία ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Λιοναράκης, Α. (επιμ.) *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* σ. 33-52, Αθήνα: Προπομπός
- Μανούσου, Ε. (2008). *Προδιαγραφές παιδαγωγικού πλαισίου για την εφαρμογή πολυμορφικής, συμπληρωματικής εξ αποστάσεως περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, σε μαθητές πρωτοβάθμιας, ολιγοθέσιων και απομακρυσμένων σχολείων της Ελλάδας* (Διδακτορική Διατριβή). Ελληνικό

- Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα. Ανακτήθηκε στις 29/5/20 από τη διεύθυνση: <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15961#page/1/mode/2up>
- Μανούσου, Ε., Κοντογεωργάκου, Β., Γεωργιάδη, Ε., & Κόκκαλη, Α. (2017). Παιδαγωγικό υλικό στην σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Μελέτη Περίπτωσης: το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό Κέντρο της Βικτώρια στην Αυστραλία. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 13(1), 5-25. DOI: <https://doi.org/10.12681/jode.13912>
- Παπαντωνίου, Ε. (2019). Η αξιοποίηση του Διαδραστικού Πίνακα στο ελληνικό δημόσιο σχολείο: Μια πρώτη αποτίμηση σε εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 12(1).
- Τσινάκος, Α. (2020). Εξ Αποστάσεως Διδασκαλία: Τι είναι αυτό που γίνεται στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο αυτή τη στιγμή, Ανακτήθηκε στις 29/5/20 από τη διεύθυνση <http://www.fresh-education.gr/%CE%B5%CE%BE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%BB%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B9-%CE%B5/>
- Χρονάκη Α. και Μπουρδάκης Β., (2003), «Κυβερνοχώρος, Ανοικτή Εκπαίδευση και Κοινότητες Μάθησης: Βασικές Παιδαγωγικές Αρχές Σχεδιασμού», Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ' Αποστάσεως Εκπαίδευση, Πάτρα 27-30 Μαρτίου 2003, σελ.91-101.